

Vet du hur det känns?

- en narrativ studie om sex flyktingars upplevelser och hantering av stigmatisering

Av: Ayse Gültekin & Roksana Jönsson

Lunds Universitet

Socialhögskolan

VT- 12

Handledare: Karin Kullberg

Abstract

Authors: Ayse Gültekin & Roksana Jönsson

Title: Do you know how it feels? [Translated title]

Supervisor: Karin Kullberg

Assessor: Lars Harrysson

The purpose of this paper is to examine how six refugees feel about their situation in Sweden. The method we have used is a narrative interview technique. The respondents all claim that they are stigmatized because they are different to Swedes in cultural, religious and behavior ways. We have also examined how they use strategies to avoid the stigmatization. And the study showed that all the respondents tried to create situations where they did not have to show their stigma, for example by using the phone to call a government rather than walking down to the office. One of the respondents changes her hair color, eyebrow color and accent so that it would get less obvious that she is an immigrant.

By knowing how they are affected and how they then react, opportunities to be able to handle the situation and partly reduce stigma will show. To engage in open communication many general ideas and images can get shattered. Accordingly, we have taken the first step in a change and hope that the knowledge of, in this case, our six respondent's experiences will lead to that one or more individuals, who deal with a stigmatized person negatively, will think again. Though also that other readers will gain a deeper understanding of the stigma refugees handle on daily basis.

English key-words: refugee, immigrant, stigma, exclusion, opinions, experiences

Swedish key-words: flykting, invandrare, stigma, utanförskap, åsikter, upplevelser

Innehållsförteckning

Inledning	6
Problemformulering	6
Syfte	7
Frågeställningar	7
Begreppsdefinitioner	7
Flykting	7
Invandrare.....	7
Den svenska normen	8
Metod	9
Val av metod	9
Förtjänster och begränsningar	9
Urval.....	10
Avgränsningar	11
Analysarbetet.....	11
Tillförlitlighet och validitet.....	11
Materialsökning.....	12
Arbetsfördelning.....	12
Bakgrund och tidigare forskning	13
Tidigare forskning	13
Teoretiska utgångspunkter	15
Stigma – Den avvikandes roll och identitet	15
Goffman och stigma i ett kritiskt perspektiv	17
Etik	18
Respondenternas bakgrund	20
Resultat och analys	22
Olika typer av stigma	22
Hantera sitt stigma.....	26

De egna.....	26
Misskrediterade och misskreditabel.....	29
Passering.....	30
Skylning	32
Slutsatser	33
Avslutande diskussion.....	34
Referenslista	37
Bilaga 1	39
Bilaga 2	40

Förord

Först och främst vill vi tacka alla personer som ställde upp på att berätta en del av sin livshistoria. Tack att ni tog er tid och styrka att berätta om vad ni har varit med om och vilka händelser som har påverkat er. Om det inte hade varit för er hade vi inte kunnat skriva denna uppsats.

Vi vill även tacka vår handledare, Karin Kullberg, som alltid har ställt upp när vi har behövt hennes stöd och kunskaper. Tack att du väglett oss när vi hamnat på fel inriktning.

Helsingborg 120226

Ayse Gültekin och Roksana Jönsson

Inledning

Problemformulering

Gå in i en affär och får tio blickar vända mot dig, presentera dig för en arbetsgivare och få en suck tillbaka. Gå sedan en runda i stadens centrum och få 20 dömande blickar mot dig. Träffa där någon som sitter bredvid dig på parkbänken och försök samtala med denne men få nedvärderande ord spottade mot dig eller ryggen vänd mot dig.

Så ser inte en dag ut för alla men för väldigt många personer i Sverige som inte tillhör den svenska normen, oavsett om man är flykting eller ej. För flyktingar, personer som blivit tvingade att fly från sitt hemland på grund av olika orsaker, kan detta här vara en vardag. Fast detta fenomen är inte ovanligt. Det samtalas varje dag om flyktingars liv och utsatthet. Det är ett samtalsämne som kommer upp vid någras middagsbord, ute på kafeterior, vid skolbänken, på radio, på tv, vid statsministerns och kungens bord.

Är det verkligen så att flyktingar upplever stigmatisering? Är beskrivningen ovan en realistisk beskrivning av hur det kan se ut för en flykting? Frågorna blir många, framförallt då detta är ett omtalat fenomen. Det blir allt vanligare att det talas om hur olika typer av människor blir drabbade och påverkade av samhället, inte minst flyktingar. För att faktiskt kunna besvara ovanstående frågor och ha ett underlag till ovanstående påstående. Det innebär att en undersökning baserad på intervjuer med flyktingar är en bra metod av använda sig av för att få svar på frågorna. Genom att besvara dessa frågor är det även möjligt att sprida kunskap och ge inblick i hur flyktingars vardag kan tänkas se ut. Då går det även att ta reda på hur en flykting hanterar upplevd stigmatisering.

För vet vi, befolkningen i samhället, egentligen hur en flykting upplever sitt stigma, hur en flykting upplever att den blir behandlad och vad denne gör för att hantera sin situation? Vet vi egentligen hur deras stigma har uppstått? Vet vi vad de redan har gått igenom i sitt liv? Vet vi hur en flyktingens vardag brukar se ut? Vet vi hur en flykting tänker kring stigmatisering? Vad vet vi egentligen? Hur mycket kunskap kan vi egentligen säga att vi har inom detta område?

Syfte

Tanken bakom denna undersökning är att belysa hur flyktingar upplever och hanterar stigma.

Frågeställningar

Våra frågeställningar är:

- *På vilka sätt upplever flyktingar stigmatisering?*
- *Hur hanterar flyktingar en upplevd stigmatisering?*

Viktigt att notera här är att vi inte har i syfte att göra en genrealisering över hur flyktingar överlag upplever stigmatisering och hur de hanterar en upplevd stigmatisering, utan vi vill visa hur just *våra respondenter* upplever det, samt hur dem hanterar upplevd stigmatisering, enligt vår analys. Däremot kan de mönster från deras berättelser ge oss möjlighet att formulera mer generella frågor för vidare forskning.

Begreppsdefinitioner

Flykting

Som flykting betecknas en person som lämnat sitt hemland och inte kan återvända dit pga. rädsla för förföljelse beroende på etnicitet, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp, religiös eller politisk uppfattning. Som flykting räknas också en person som lämnat sitt land på grund av internationella eller nationella väpnade konflikter. Dessa personer är inte medborgare i landet de kommer till, men de kan få en sorts pass som ger dem möjlighet att röra sig fritt i landet (Human Rights 2012).

När vi i uppsatsen talar om flyktingar syftar vi till personer som uppfyller eller har uppfyllt ovanstående kriterier och enligt Migrationsverket har fått benämningen *flykting*. Det innebär personer som har fått ett svenskt medborgarskap, men kommit till Sverige som flyktingar innefattas av begreppet. Dessa personer kan dock komma att benämnas som invandrare.

Invandrare

Begreppet invandrare har ingen entydig definition. Det kan avse personer från andra länder med utländskt medborgarskap som bosatt sig i Sverige för minst ett år men som inte tänker bli svenska medborgare. Även naturaliserade svenskar kallas invandrare, alltså barn som är födda i Sverige men har utlandsfödda föräldrar. Barnen i dessa familjer kan även de i vissa sammanhang räknas som invandrare trots att de är födda i Sverige och har svenskt medborgarskap. Det finns en ambition i regeringen att inte använda begreppet andra generationens invandrare eftersom integrationspolitiken försvåras om man har ett ”vi och dem” tänkande (Regeringskansliet 2000).

När vi talar om invandrare i uppsatsen kommer vi att syfta till personer som är födda i utlandet eller har föräldrar som är födda utlandet. Här innefattar vi även adoptivbarn.

Den svenska normen

Enligt Åke Daun (2005) så kännetecknas den svenska mentaliteten av modernitet och anspråkslöshet. Med modernitet avser han att svenskar ser på sig själva som humana människor, demokratiska och rättvisa samt i stort har hjälp av förnuftet vid politiska beslut. Vidare menar Daun att svenskarna inte anser sig vara särskilt traditionalistiska. Religionen spelar ingen större roll och i diskussioner försöker man finna likheter, inte olikheter. Svensken strävar efter konsensus och vill inte framhålla sig själv. I motsats till detta kan svensken uppfatta invandrargrupper som traditionella, religiösa och icke-rationella vilket kan skapa kulturkrockar, enligt Daun (2005).

Detta begrepp kommer vi, i uppsatsen, att använda när vi talar om individer med svensk bakgrund där även båda föräldrarna är födda i Sverige. Etniska svenskar är en majoritet i Sverige vilket innebär att de utgör normen i samhället och vi kommer därmed även referera till dem som *normen*. Alla samhällen utvecklar normer, det svenska skiljer sig inte på den punkten från andra. Vi vill förtydliga detta för att du som läsare ska förstå att en svensk norm inte är ett unikt fenomen och uttrycket *den svenska normen* innebär i denna undersökning.

Metod

Val av metod

Narrativ studie är en del av den kvalitativa metoden. Begreppet *narrativ* betyder berättelse eller berättande. Detta innebär vi gör intervjuer som är ostrukturerade och målinriktade där våra respondenter fritt får berätta om sina livsupplevelser utan att vi påverkar individens struktur eller inriktning i berättelserna. Bryman (2011) förklarar vidare att den narrativa metoden fokuserar på hur människor finner mening i olika händelser i deras liv snarare än vad som egentligen hände. Vid genomförandet av narrativa intervjuer är det av stor vikt för oss att tänka på hur vi inleder intervjuerna samt fortsätter dem. Genom att ställa öppna frågor utan att förvänta ett specifikt svar skapar vi så kallade narrativa frågor. Genom att exempelvis fråga ”vad hände då?” eller ”kan du ge exempel på vad du menar?” snarare än att ställa en konkret fråga som ”tror du att det skulle vara bättre att använda päron istället för äpple” eller ”hur gammal var du då?” ökar vi möjligheterna för en lyckad intervju med narrativ inriktning (Bryman 2011: 530, 351).

För att uppfylla vårt syfte är det för oss av stor vikt att låta våra respondenter tala fritt om sina livsupplevelser som är kopplade till deras flykt från hemlandet samt bosättning i Sverige. För att uppnå detta mål har vi valt att göra en narrativ studie där vi utgår ifrån respondenternas egna livshistorier. Vi har samtidigt valt att komplettera deras utsagor med tidigare forskning och övrig litteraturläsning som är kopplad till deras historier.

Förtjänster och begränsningar

Vi valde medvetet att inte göra kvalitativa semistrukturerade intervjuer för att vi upplever att det kan begränsa våra respondenter och hindra oss från att få fram intressant information. Det kan, kopplat till våra frågeställningar, vara lätt att missa intressant information om vi leder samtalet åt en viss riktning, vilket vi kan göra genom att ställa följdfrågor och färdigstrukturerade frågor (Bryman 2011: 415). Genom att göra intervjuer som livsberättelser ökar våra möjligheter att ge grundligare svar på våra frågeställningar genom att ge respondenterna näst intill total frihet att koppla sina upplevelser fritt utan att vi begränsar (Bryman 2011: 417). Vi träffade våra intervjupersoner enskilt i en lokal där vi hade lugn och det var fritt från störningsmoment som skulle kunnat påverka deras berättelser. Vi lät

intervjupersonerna att fritt berätta om sitt liv från flykten fram till idag. Vi gjorde detta för att se vilka händelser och delar i deras upplevelser de själva ansåg vara viktiga för dem och deras historia.

Med tanke på att respondenterna berättar fritt om sina livsupplevelser och det då handlar om *deras* verklighet, ställer vi oss inte kritiska till deras utsagor. Samtidigt är det viktigt att vi är införstådda med att detta metodval handlar om återberättelser av vad man har varit med om tidigare i sitt liv. Det innebär i sin tur att vi har förståelse för att respondenternas utsagor kan ha kommit att påverkas av andra faktorer i efterhand, vilket är väldigt vanligt vid återberättande (Bryman 2011: 305).

Urval

Våra kriterier på intervjupersonerna:

- Kommit till Sverige som flykting, ensam eller med familj.
- Flytt från hemlandet som ungdom.
- Vara mellan 30-40 år.
- Ska ha bott i Sverige minst 6 år.

Vi har intervjuat sex personer varav tre respondenter som är män och de andra tre kvinnor. Vi vände oss till att börja med till en invandrarorganisation i Helsingborg och fick då delta i ett möte mellan flyktingar där vi träffade två unga flyktingar som själva upplevde att de inte hade tid att ställa upp för intervjuer, men att de kände folk som var villiga att ställa upp. De har gett oss nummer till en av våra intervjupersoner som i sin tur har rekommenderat andra individer som passade utifrån våra kriterier. Därmed använde vi oss av snöbollseffekten (Bryman 2011: 434).

Tanken med att ha sex respondenter är i grund för att detta är kravet, samtidigt som att det i detta arbete inte finns utrymme för högre antal respondenter. Vi önskar att resultatet ska vara rättvisst könsfördelat så att vi får med de olika individernas livshistorier oberoende kön, alltså ett så homogent urval som möjligt. Därmed har vi gjort intervjuer med lika många män som kvinnor (Bryman 2011: 436).

Avgränsning

Vi har valt att avgränsa oss till att belysa hur respondenterna upplever sin vistelse i Sverige, snarare än deras vistelsetid i hemlandet, då större delen av dagens forskning har sin fokus på vistelsen i Sverige. Vi kommer dock att fokusera oss på hur respondenterna hanterar sitt möjliga stigma, vilket det inte talas om i forskningen idag. Vi kommer att gå djupare in på den tidigare forskningen nedan. Vi fokuserade oss inte på hur deras liv i hemlandet såg ut eller hur flykten gick till i detalj då alla våra respondenter helst undvek detta ämne. De förklarade att det väcker för plågsamma minnen som de inte vill återuppleva. En av respondenterna berättade ytligt att det bland annat var många människor som dog under den svåra färden till Sverige. Med detta i åtanke valde vi att respektera våra respondenters önskan och därför i slutändan fokusera på deras vistelse i Sverige.

Analysarbetet

Först och främst spelade vi, med tillstånd, in våra respondenters historier och därefter transkriberade vi dessa. För att på bästa sätt skapa en struktur vid analysen valde vi att koda allt vårt material. Vi skrev därmed ut all vår transkribering och gick igenom det sida för sida. I samband med att vi gjorde detta markerade vi specifika ord och meningar med olika färger beroende på vilken del i teorin det tillhörde. Genom att koda materialet med olika färger och på så vis skapa struktur i det, kunde vi även dela upp materialet i mindre delar och då underlätta bearbetningen av materialet. Vi kodade först materialet utifrån Goffmans (2007) tre kriterier för stigma och därefter analyserade vi respondenternas berättelser och kodade det som, enligt vår tolkning av berättelserna, kan ses som en form av hantering av sitt stigma utifrån Goffmans teori.

Tillförlitlighet och validitet

För att informationen ska vara tillförlitlig tar Bryman (2011) upp olika delkriterier. Först och främst är det viktigt att informationen är *trovärdig*, det innebär att vi har gjort intervjuer enligt de riktlinjer som finns att hämta om livsberättelser och därefter har vi låtit våra respondenter ta del av vår tolkning av deras utsagor. Vi lät respondenterna ta del av resultatet för att få möjlighet att ta del av vår tolkning och därmed därefter kunnat meddela att det är något vi har feltolkat, bekräfta det vi tolkat rätt eller bett oss stryka det de inte ville att vi skulle ta med

(Bryman 2011: 354, 355). Vidare har vi försökt vara breda i vår beskrivning av resultatet för att ge andra kandidater möjlighet att ta del av vår forskning och kunna tillämpa den även i andra sammanhang för andra syften. Vi skapar alltså en så kallad möjlighet till *överförbarhet* (Bryman 2011: 355). Vår handledare har tagit del av våra insamlade data, vårt resultat och vår analys och på så vis fungerat som en granskare av vår studie. Hon har gett oss positiv samt negativ kritik för att vi på bästa sätt skulle förbättra vår studie. Genom att handledaren, som har hög utbildning gällande vetenskapligt skrivande, granskat studien ökar *pålitligheten* för vårt resultat och vår analys (Bryman 2011: 355). Slutligen har vi *styrkt* respondenternas upplevelser genom stigma som teorigrund och genom tidigare forskning som gjorts gällande samma ämne (Bryman 2011: 355).

Vi har strävat efter god validitet, det vill säga att vi gjort mätningar på det som vi faktiskt har planerat och inte något annat. Vi antecknade noga utvalda teman att ta upp under intervjuerna, samt några få basfrågor till alla respondenter, exempelvis ålder, ursprung med mera för att på så vis stärka validiteten (Bryman 2011: 50–51).

Materialsökning

För att få fram forskning kopplad till vårt valda ämne har vi sökt i Swepub och genom EBSCOhost i SocIndex söka efter avhandlingar och artiklar som är kopplade till flyktingar, invandrare, stigma och samhälle. Vi har även sökt i olika bibliotekskataloger vad det finns för allmän litteratur om flyktingars och invandrares flykt och liv i Sverige. För att inhämta rätt information har vi valt att använda sökbegrepp såsom flykting, invandrare, immigrant, stigma, utanförskap, samhälle, bosättning, flykt, påverkan, refugee, identity, settlement och society. Vi har bland annat kombinerat dessa sökord på så vis att vi sökt efter flykting och utanförskap i ett och samma söktillfälle. I sökbegreppen har flykting, invandrare, immigrant och refugee varit grundläggande sökord som vi därefter kombinerat med de övriga sökorden.

Arbetsfördelning

A. Gültekin och R. Jönsson har tillsammans författat uppsatsen. Vi har genomfört intervjuerna tillsammans och även transkriberingarna. Vi valde att göra på detta sätt för att få ett bra flyt i språket hela uppsatsen igenom. Det som vi gjorde åtskilt, dock devis även tillsammans var att söka material.

Bakgrund och tidigare forskning

I detta kapitel kommer vi att ta upp bakgrundsinformation kring flyktingskap i Sverige. För att ge en bild av hur många flyktingar det finns i Sverige och vem som enligt Migrationsverket anses ha flyktingstatus. Genom att presentera denna information får du allmän grundfakta om hur en individ får flyktingstatus, samt vilka rättigheter en flykting har i Sverige.

Sedan 1950 har Sverige tagit emot flyktingar utifrån The UN Refugee Agency's (UNCHR) riktlinjer gällande flyktingstatus. Det finns en svensk flyktingkvot som är avsedd för personer som är flyktingar eller på annat sätt är i behov av stöd. En person med flyktingstatus, enligt Migrationsverket, är en person som har utländsk bakgrund och har lämnat sitt hemland för att personen har en välgrundad fruktan över att bli förföljd på grund av sin;

- ras,
- nationalitet,
- tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller på grund av
- sin religiösa eller politiska uppfattning,
- sitt kön eller sin sexuella läggning
- eller som inte vill ha skydd av sitt land på grund av välgrundad rädsla.

Det är UNHCR som i första hand granskar ett ärende där de tar hänsyn till vilka kriterier som uppfylls samt om det finns andra valmöjligheter personen ifråga att använda sig av, innan ärendet presenteras för Migrationsverket (Migrationsverket 2012).

Ifall en person vill bli uttagen som kvotflykting krävs det att personen ifråga är registrerad hos FN:s flyktingorgan, UNHCR. Migrationsverket tar antingen emot ärenden från UNCHR på plats i Sverige eller så åker de till det landet där flyktingen/flyktingarna befinner sig för att genomföra intervjuer. När personen blivit godkänd av Migrationsverket, letar de upp en lämplig kommun där flyktingen kan bosätta sig. Vid kommunplacering tar de bland annat hänsyn till flyktingens ålder, språkkunskaper, arbetslivserfarenheter och hälsotillstånd (Migrationsverket 2011a).

Enligt statistik genomförd av UNHCR lever omkring 80 % av världens alla flyktingar i utvecklingsländer. Pakistan är det landet i världen som tog emot flest flyktingar 2010 då

siffran låg på 1,9 miljoner flyktingar. Tyskland å andra hand är industriländernas största flyktingmottagarland med 549 000 flyktingar 2010 (UNHCR 2012).

När en kvotflykting väl har fått uppehållstillstånd får denne samma rättigheter samt skyldigheter som övriga invånare i Sverige. När en flykting har permanent uppehållstillstånd har personen rätt till sjukvård, skola, socialförsäkring med mera. Samtidigt har personen ifråga samma skyldigheter att försörja sig som övriga medborgare i Sverige. Efter fyra år har en kvotflykting rätt till att ansöka om svenskt medborgarskap (Migrationsverket 2011b).

Tidigare forskning

Erving Goffman (2007) publicerade sin bok *Stigma – den avvikandes roll och identitet* 1963, vilket innebär att fenomenet stigma var utmärkande redan 49 år sedan, om man utgår ifrån Goffmans publikationsdatum. Än idag är Goffmans teorier om stigma omtalade och välanvända. Det spelar nästan ingen roll vilket land en flykting flyr till då denne med stor sannolikhet kommer att vara en minoritet och på så vis få ett stigma. Många flyktingar tenderar att känna sig utanför och utsatta när de kommer till ett nytt land där de bosätter sig (Gustafson 2004).

Däremot förklarar Christina Spännar (2001) att varje levande individ har ett så kallat bagage fyllt med erfarenheter och tankar som har fyllts genom livet. Vidare menar hon att en individs uppfattning av sig själv och världen omkring beror på vilken kultur man själv besitter. Denna här kulturella skillnaden blir den som gör att individer som kommer till Sverige känner sig utanför. I och med detta vågar många med utländsk härkomst inte söka nya kontakter med svenskar utan vänder sig till dem som delar deras kulturella åsikter då de inte vill bli utpekade som annorlunda eller liknande (Spännar 2001).

Minoo Alinia (2006) skriver likt Spännar (2001) att det är svårt för en person med utländsk bakgrund att skapa nya kontakter med dem som är ursprungliga svenskar. Enligt vår tolkning menar Alinia att detta beror på att svenskar samt invandrare har olika uppfattning om hur man söker kontakt. I grund handlar det, enligt Alinia, om att invandrare är öppna för nya relationer medan svenskar har en mer instängd kultur där det inte är lika vanligt att söka nya kontakter (Alinia 2006). Åsa Gustafson (2004) lägger i sin avhandling fram att flyktingar gärna söker kontakter med utomstående och lär sig gärna att tillämpa den nya kulturen samt språket på

liknande sätt som etniska svenskar. Hon tar även upp att flyktingar tenderar att uppleva motstånd i samhället där de inte är lika accepterade som normen (Alinia 2006).

Jeanette Hägerström (2004) poängterar i sin avhandling att rasism och stigmatisering alltid kommer att finnas på grund av att nästan alla som föds i grund inte är etniska. Hon menar, enligt vår tolkning, att det alltid kommer att skapas grupperingar i ett samhälle beroende på vilka normer man besitter och vilka man tar till sig av, samt vilka man väljer att bortse från. Att vara svensk är samtidigt en majoritet alltså en normalitet i samhället som alla i Sverige utgår ifrån att man ska vara för att tillhöra den så kallade rätta gruppen, enligt Hägerström (2004).

Teoretiska utgångspunkter

För att skapa en förståelse för fenomenet vi kommer att studera, är det viktigt för oss att använda oss av en passande teori. Genom att använda oss av en teori får vi möjlighet att på högre nivå förklara varför ett visst fenomen ser ut på det sätt som det gör (Sohlberg 2006: 89). Teorin ger oss möjlighet att förklara vårt fenomen snarare än att ge en förklaring till varför det är på det sätt vi kommit fram till. Därmed har vi valt att utgå ifrån Erving Goffmans (2007) teori om stigmatisering, då upplevelsen av stigma varit det centrala i respondenternas berättelser.

Stigma – Den avvikandes roll och identitet

Goffman (2007) är noggrann med att, i sin bok, beskriva vad begreppet stigma innebär och vilken betydelse den har, enligt hans tolkning. Goffman (2007) börjar först med att förklara stigma ur grekernas synvinkel. Han menar att grekerna använde sig av begreppet stigma för att beskriva kroppsliga tecken som var ovanliga med människor och som därmed gjorde dessa individer ovanliga. Grekerna gjorde även specifika tecken på människor för att på så sätt visa att dessa individer är mindre värda. Exempelvis slavar och brottslingar blev brännmärkta på synliga kroppsdelar. Grekerna brännmärkte även individer som de ansåg att allmänheten bör undvika (Goffman 2007: 11). Vår tolkning av Goffman (2007) gör att vi kan koppla denna aktiva typ av stigmatisering till Andra Världskriget då Hitler beordrade att alla judar ska bära

en gul davidsstjärna på sin arm. Denna stjärna skulle bäras på ett specifikt sätt och skulle även se ut på ett specifikt sätt så att allmänheten tydligt kunde skilja judar samt icke-judar åt. På detta sätt brännmärkte Hitler judarna på samma sätt som greker gjorde med vissa utvalda individer. Individerna stigmatiserades därmed (Bruchfeld & Levine 1998: 17).

Vidare formulerar Goffman (2007) tre olika typer av stigman som, enligt Goffman (2007), gör sig synliga i samhället. Först förklarar han att stigma beror på att alla individer i samhället har någon form av normativ förväntning på hur saker och ting samt de levande bör vara. Med den personliga förväntningen individer har skapar människan, enligt vår tolkning av Goffman (2007), sig en uppfattning om en person redan vid första blicken. Ett exempel på en sådan förväntning kan vara att en person går mot en för att hälsa men inte ler, då kan någon tolka det som att personen är arg trots att denne kanske bara inte kände för att le. Det är genom förväntningen som personen ifråga avgör om individen den stött på är normal eller inte, beroende på hur många krav personen uppfyller av betraktarens normativa uppfattning. Om betraktaren upptäcker något som skiljer sig åt från normen kommer denne att klassa objektet som ovanlig, utstött eller annorlunda. Detta leder till att objektet stämplas av betraktaren som i sin tur innebär att objektet har fått ett stigma, ett brännmärke. Utifrån detta framstår det som att de så kallade normala, enligt vår tolkning av Goffman (2007), anses vara de som på ett negativt sätt inte avviker från betraktarens normer (Goffman 2007: 12).

Det är viktigt att klargöra att Goffman (2007) utgår ifrån begreppet stigma för att beskriva egenskaper som är misskrediterande, på så sätt att han syftar till relationer och interaktioner snarare än egenskaper (Goffman 2007: 12, 13). Han delar upp stigma i fysiska, psykiska och gruppstigma. Ett fysiskt stigma kan vara när en individ har en form av handikapp, som innebär att denne föddes utan ett ben eller var tvungen att amputera ett ben. Psykiskt stigma kan däremot vara individer som lider av någon typ av missbruk, har en viljesvaghet, är homosexuell eller liknande. Slutligen har vi det sociala stigmat som är en form av stigma som överförs från generation till generation exempelvis genom ens nationalitet, ursprung eller liknande (Goffman 2007: 14-16). Vårt fokus är fysiskt och socialt stigma, medan vi endast i förbigående berör psykiskt stigma.

Fortsättningsvis beskriver Goffman (2007) olika sätt en stigmatiserad person kan tänkas hantera sitt stigma på. Han tar här upp begrepp som *passering*, *skylning*, *de egna och de visa*, med flera. Passering innebär att en individ bär på två olika identiteter som leder till att den

stigmatiserade känner sig splittrad. Goffman (2007) menar, enligt vår tolkning, att det inte alltid är tydligt att en person är stigmatiserad, då det finns situationer som inte tillåter ett avslöjande av stigmat. Han tar upp ett fall där en afrikansk man kan ses som normal då han kommunicerar med någon via internet eller telefon. Genom att mannen inte syns lyckas han passera från sitt stigma och på så vis inte stämpas av den som befinner sig på andra sidan luren eller skärmen (Goffman 2007: 81).

Skylning å andra hand handlar om personer som är stigmatiserade på ett så tydligt sätt att de vill dölja det. Det kan vara en person som har en lång näsa i ett samhälle där alla har små och korta näsor. Då väljer den stigmatiserade att skyla detta genom att genomgå en operation som tar bort hans stigma. Skylningen ska leda till att det inte förekommer något som stör kommunikationen mellan den stigmatiserade och den normale individen (Goffman 2007: 109, 110).

Goffman (2007) kallar individer där den stigmatiserade kan söka tröst och stöd för *de egna och de visa*. *De egna* är individer som har samma stigma där alla kan känna sig normala och inte behöva oroa sig för sitt stigma. Ett sätt att beskriva *de egna* kan vara att de befinner sig i en värld för sig själva där alla är likadana och kan leva utan oro. De är dock i behov av den yttre världen också, vilket komplicerar deras närvaro. *De egna* kan genom sitt stigma starta grupper för likasinnade och på så sätt stötta varandra. *De visa* är däremot personer som inte har ett stigma men som ställer upp för dem som är stigmatiserade. Det kan vara så att den normala personen upplevt en situation som varit en ögonöppnare och därmed velat hjälpa de stigmatiserade. Trots den normales sympati måste denne först få tillåtelse, av de stigmatiserade, att få vara delaktig innan den normale blir medlem i gruppen. *De visa* kan vara personer som är besläktade med den/de stigmatiserade (Goffman 2007: 28-40).

Goffman och stigma i ett kritiskt perspektiv

Det är tydligt, efter fördjupning, att Goffman inte beskriver tydligt hur samhället ser på stigma. Hans fokus ligger främst på hur de stigmatiserade blir påverkade och hanterar sitt stigma. Han tar bland annat inte upp myndigheters syn på stigma och hur det påverkar deras arbetssätt eller liknande, som kan vara en viktig faktor för de som bär på ett stigma. Goffman skrev *Stigma – den avvikandes roll och identitet* 50 år tillbaka i tiden, vilket gör att hans syn på stigma kan upplevas som föråldrad idag. Bland annat då han talar om psykiskt stigma, då

han menar att personer med bland annat epilepsi är stigmatiserade och att synen på psykiskt sjuka är väldigt negativ. Det har, med hjälp av vetenskapen, skett stor utveckling och synen på psykiskt sjuka är inte längre likadan som den var för cirka 50 år sedan. Goffman talar även om hur människor styrs av sina intryck som i sin tur påverkar hur man ser på en människa. Dessa intryck har över tid förändrats och ser inte med självklarhet likadana ut idag som det gjorde förr i tiden. Dessa punkter är viktiga att ta i beaktning när man arbetar med Goffman, då hans teorier har några år på nacken.

Etik

Mötet mellan två individer eller flera kan alltid på ett eller annat sätt leda till en etisk komplikation som måste lösas. Möten mellan exempelvis forskare och respondent kan synliggöra olika maktförhållanden mellan dessa, samtidigt som samma möte kan leda till en positiv utveckling av kunskaper i det område som studeras (Andersson & Swärd, 2008: 237).

För att genomföra en god studie, framförallt studier där intervjuer är en stor del, är det viktigt att vi som undersöker vårt fenomen håller de etiska aspekterna levande under arbetets gång. Det kan enkelt uppstå olika former av komplikationer under möten med sina respondenter, vilka är viktiga att ta hänsyn till. Andersson & Swärd (2008) talar bland annat om hur respondenter kan missuppfatta intervjuaren och hur forskaren kan misstolka respondentens svar på frågor eller berättelser. För att i största möjliga mån undvika att detta sker har vi noga gått igenom våra val av teman och grundläggande frågor, samtidigt som vi tagit fram en tydlig förklaring för vad vårt syfte med undersökningen är (Andersson & Swärd 2008: 238).

Likaså Bryman (2011) tar upp fyra olika etiska principer som är av stor vikt att vi observerar. Vi har, som sagt, tydligt redogjort för respondenterna vad syftet med undersökningen är, varför vi valde att fokusera på just vår målgrupp och hur vår färdiga studie planeras vara upplagd. För att vara ännu tydligare valde vi även, innan intervjuens början, att redogöra för vilka teman vi valt och att vi då och då under intervjuens gång inflikar med en fråga eller liknande. Vi tydliggjorde att det då inte handlar om kritik av det respondenten sagt utan att det exempelvis kan vara något som vi skulle behöva få en djupare förklaring kring, för att undvika missförstånd. Vi tillgodoser genom detta *informationskrav*, vilket är den första etiska principen (Bryman 2011: 131).

Vidare har vi noggrant, innan intervjuens början, förklarat för respondenterna att de fritt kan välja att när som avbryta intervjun och/eller välja att inte ta del av undersökningen. Denna etiska aspekt kallas *samtyckeskravet*. Respondenterna fick vidare även information om att de har två veckor på sig att ångra sitt deltagande i studien. Sammanfattningsvis handlar det om att vi skapade en känsla av frivillighet för respondenten där denne känt sig trygg med vetenskapen att det är han/hon som avgör om de vill vara delaktiga eller inte (Bryman 2011: 135-167).

Konfidentialitetskravet handlar om att respondenterna har rätt till att vara anonyma, vilket är vår uppgift att tillgodose. Därmed har vi inte skrivit riktiga namn i studien, fast även att all data som samlats in har hanterats konfidentiellt. Detta innebär bland annat att inga namn, adresser telefonnummer med mera har stått skrivet på exempelvis transkriberingen eller intervjumaterialet. Därmed redogjorde vi tydligt att om det föreligger en önskan om att vara anonym så är det inte ett hinder för dem att låta sin röst bli hörd (Bryman 2011: 137, 138).

För att ge respondenterna fulltilltro till oss har vi intygat respondenterna att informationen vi får fram inte kommer att hamna i fel händer och att det är vårt ansvar att se till. Vår tanke är att våra respondenter inte ska behöva oroa sig över teknikaliteter, vilka är vår skyldighet att respektera. Detta är den fjärde och slutliga etiska aspekten som kallas *nyttjandekravet*, vilket vi har tillgodosett (Bryman 2011: 138, 139).

Vi har slutligen gått igenom vår studie flera gånger för att granska och till största möjliga mån sett till att informationen vi tagit del av använts på ett sterilt sätt. Vi har valt att undvika att vinkla vårt arbete genom att exempelvis leta efter citat för att styrka vår personliga uppfattning kring fenomenet. Rent etiskt är detta viktigt att tänka på, som vi innan nämnt, då data vi fått in från respondenterna ska användas med respekt och hänsyn till respondenternas tilltro utan att vi inte utnyttjar deras information. Detta är ytterligare en anledning till varför respondenterna har fått läsa vårt resultat innan inlämning, allt för att undvika etiska dilemman (Andersson & Swärd, 2008: 247).

Respondenternas bakgrund

Muhammed

Muhammed är en 38-årig man som är kurd från Turkiet. Han bodde i en by tillsammans med sin familj där de försörjde sig genom lantbruket. På 90-talet flydde hela familjen förutom Muhammed till Sverige på grund av politiska skäl. Muhammed stannade kvar i Turkiet med släktingar, då han var omkring 14 år. Efter något år blev han tvingad till militärtjänst. Muhammed ville dock inte göra detta på grund av att folket som vanligtvis blev dödade av turkisk militär var kurder, liksom hans familj som flyttat landet. Han gömde sig tills situationen blev outhärdlig och han inte hade något annat val än att fly från landet.

Cemal

Cemal är en 40-årig man från Jugoslavien. Han jobbade på en bilverkstad, vars lön försörjde honom och hans familj. När hans bror flydde från fängelset vände polisen sig till Cemal och försökte ta reda på var hans bror är genom misshandel och häktning. Han blev släppt efter en viss tid men han blev hotad med avrättning om han inte avslöjade var brodern befann sig. Därmed flydde han till Sverige dels på grund av kriget, dels på grund av politiska skäl och rädsla att bli dödad. När han började fly från Kosovo var han omkring 16 år gammal och när han anlände i Sverige var han 23 år och fick då uppehållstillstånd.

Ermin

Ermin är en 29-årig man från Bosnien. Han berättar att livet i hemlandet var hårt, slitigt och smutsigt. Han och övriga medlemmar i familjen jobbade hårt för att kunna försörja sig samtidigt som de ständigt blev bombade. På grund av bombningarna bodde de i en källare för högsta möjliga skydd. Ermin var 14 år när kriget i Bosnien blev som värst och hans familj då bestämde sig för att fly därifrån.

Azra

Azra är en 39-årig kvinna från Bosnien. Hennes föräldrar jobbade i hemlandet där fadern var välkänd inom militären. Azra gick i skolan och planerade att läsa juridik. När hon var 16 år uppstod det många komplikationer i hemstaden i Bosnien. Hennes pappa blev bland annat

efterlyst av militären, då han inte delade deras uppfattning, vilket ledde till att hon och familjemedlemmarna var tvungna att fly.

Amina

Amina är en 30-årig kvinna som är kurd från Turkiet. Hennes pappa arbetade utomlands då han inte fick jobb i Turkiet på grund av att de är kurder. Amina berättar att turkiska arméstyrkor vid upprepade tillfällen genomsökte deras by och hem på jakt efter föremål som kunde tänkas vara kurdiska, exempelvis kassetband med kurdisk musik. Familjen stod inte längre ut att leva under sådana förhållanden då de oftare fick sitt hem genomsökt av militären. Amina flydde, tillsammans med sin familj, från Turkiet på grund av politiska skäl och förföljelse när hon var 15 år.

Donya

Donya är en 29-årig kvinna från Afghanistan. I hemlandet var Minoos familj högt uppsatt och bodde i en stor villa. Hon berättar att livet överlag var bra trots att staden de bodde i ständigt bombades och antalet dödade ökade för varje dag. Minoos pappa var general inom afghanska militären och tjänade bra pengar och livet rullade på bra, tills pappan fick höra att talibanerna var ute efter honom. Då tvingades pappan att samla ihop alla sina pengar och snabbt sätta alla i familjen i säkerhet då han visste att de först skulle leta efter hans fru och barn. Hon tvingades att fly med sin familj när hon var 16 år.

Resultat och analys

Stigma kan se olika ut från person till person. Respondenterna som har berättat sin historia för oss har beskrivit liknande former av stigma som de upplever sig vara utsatta för samtidigt som de upplever att de bär på personliga stigma som inte kopplade till begreppet flykting.

Olika typer av stigma

Erving Goffman (2007) talar om tre olika typer av stigma. Den första typen av stigma är *fysiskt stigma*. Det är ett stigma som syftar till en synlig del av kroppen som skiljer sig från normen (Goffman 2007: 14- 16). Det fysiska stigmat är något som alla respondenter upplever att de är drabbade av. Respondenterna berättade att de vid flertalet olika tillfällen känt sig uttittade på grund av att de så tydligt skiljer sig från den svenska normen. Hägerström (2004) åsyftar, enligt vår tolkning, att individer som har ett utseende som inte anses tillhöra normen placeras i en form av etnicitets-kategori, (Hägerström 2004: 123) på liknande sätt som Goffman (2007) beskriver i sin teori om de normalas förväntning innan ett möte med en stigmatiserad person (Goffman 2007: 12).

Det finns, enligt vår tolkning av våra respondenters utsagor, en generell förväntning på hur en normal i svenska samhället bör se ut däri inkluderat hårfärg, hudfärg, ansiktsform och gångsätt. Våra respondenter beskriver ett svensk utseende som ljushårig, solblekt, ovalt ansikte och går på ett stelt sätt med rak rygg. Det innebär att den som skiljer sig från normen uppfyller en generell förväntning på någon som är mörkhårig, med solbränna, kvadratisk ansikte och går med svaj i händerna, med ospänd rygg och bröstar sig. Beskrivningarna kan givetvis variera beroende på om det är respondenterna som eller någon i normen som ger en generell beskrivning av typiskt utseende.

Minoo Alinia (2006) bekräftar våra respondenters ovanstående uppfattningar då hon förklarar att man måste se ut på ett specifikt sätt och tillhöra en viss grupp, religion och kön för att av normen anses vara en del av den, på liknande sätt som Goffman (2007) redogör samma fenomen. Om en person inte uppfyller kriterierna anses den inte vara en del av de andra och blir då utesluten. Detta visas, menar Alinia (2006), oftast inte genom övertydliga och självklara metoder utan att den som exkluderar någon gör detta på ett subtilt sätt och genom indirekta handlingar. Alina (2006) kallar detta fenomen för vardagsrasism och menar att det

påverkar alla människor som besitter ett stigma. Hon utvecklar det vidare och menar att en person som har ett stigma inte kan komma undan från denna form av rasism (Alinia 2006: 64, 69). Tobias Davidsson (2009), som gjort en diskurs av hur utanförskap benämns i politiska debatter. Hans slutsats är, enligt vår tolkning, att individer som inte räknas vara en del av normen får, genom debatten, fastslagna egenskaper. På så vis har debatterna indirekt gett individer med ett stigma som står utanför den svenska normen en påbjuden identitet, enligt vår tolkning av Davidsson (2009: 165, 166).

Alla våra respondenter berättar olika historier där de känt att de är iakttagna på grund av deras normbrytande yttre. Cemal berättar hur han kände hur det brann av skam och ilska i hans kropp när han gick till en affär en dag för att köpa en kostym inför en väns bröllop. Han gick in till en butik som sålde Hugo Boss kostymer, hans favorit, och plockade åt sig en kostym och begav sig mot omklädningsrummet när en kvinnlig röst bakom honom frågade om han ville ha hjälp med något. Han tackade nej och var på väg att gå när kvinnan kom närmare honom och nästan viskade ”du vet väl om att Hugo Boss inte är för alla, tror inte det är en prisklass för dig”. När Cemal återberättar denna händelse är det nästan som att han finns på plats. Han berättar vidare hur han hängde kostymen på närmsta galge och lämnade butiken med ett tungt hjärta.

”Bara för att jag inte ser svensk ut tänker de att jag är fattig luffare som inte har råd med något fint... det finns ju svenskar som är fattigare än mig varför säger de inte sånt till dem?”.

Alinia (2006) har en respondent som berättar att han inte tycker om att gå in i butiker för att han upplever att butiksbiträden behandlar honom som en potentiell tjuv att ta fast. Han använder begreppet tortyr för att beskriva sin känsla när butiksbiträden ser på honom. Han berättar att sådana situationer får honom att känna sig mindre värd på grund av hans ursprung (Alinia 2006: 72).

Ermin berättar om en situation då han var yngre och bodde i ett område som i majoritet bestod av individer med svensk nationalitet. När han efter skolan gick ut på gården för att umgås med de andra ungdomarna gick de alltid ifrån honom när de såg honom komma. Han berättar även hur de vid ett tillfälle hade skrikit efter honom att han kan sluta gå ut på gården för att de inte ville umgås med, vad ungdomarna kallade, svartskallar som honom. Donya har varit med om en liknande situation när hon gått på ett träningspass i sin hemstad. Hon berättar att det i

majoritet varit svenskar som deltagit på träningen och att hon innan träningen känt hur alla gett henne blickar, som Donya upplevde obehagliga och menade att blickarna berodde på att hon inte har ett "... typiskt svenskt utseende", som hon själv uttrycker det.

Ermins stigma synliggjordes verbalt genom att ungdomarna tydligt uttryckt att Ermin inte får umgås med dem på grund av hans fysiska stigma. På samma sätt som Goffman (2007), enligt vår tolkning, menar att det räcker med att en individ genom sitt agerande visar att denne inte accepterar den stigmatiserade personen i gruppen. Det krävs inte att den som inte avviker från de speciella förväntningarna, *den normale*, verbalt uttrycker att den inte vill att den stigmatiserade ska närvara (Goffman 2007: 14, 15). Detta är vad som har varit fallet för Donya jämfört med Ermin, där de normala verbalt uttryckt att de inte velat ha honom närvarande på grund av hans fysiska stigma. Butiksbiträdet som talade med Cemal, visade på ett verbalt och samtidigt indirekt sätt att han inte borde vistas i butiken (Goffman 2007: 27).

Det finns ytterligare ett stigma som är synligt bland flyktingar, i detta fall våra respondenter, vilket är gruppstigmat. Detta stigma innebär att en individ blir stigmatiserad på grund av sin religion, etnicitet, kön och klass (Goffman 2007: 15, 16, 25). I grund handlar våra sex respondenters stigma om att ha en annan etnicitet än den svenska. På grund av att de inte är svenskar födda i Sverige, vilket utgör normen, blir de stigmatiserade. Flera av respondenterna har även berättat att de blivit annorlunda behandlade och ibland även indirekt tillsagda att det är fel att vara muslim.

En av respondenterna, Amina, berättar om en svensk granne som hon bjöd hem till sig. De hade kommit överrens om att de skulle äta hemmalagad pizza. Amina skulle göra en pizza hos sig och grannen en hos sig.

"Hon kom till mitt hem med en pizza innehållande skinka trots att hon visste att vi är muslimer och vi inte äter gris [...] det kändes så förolämpande".

Amina berättar vidare att hon förklarade för grannen att hon inte äter gris och grannen hade gett ett leende som svar. När grannen gick hem kände Amina sig besviken över hur deras möte hade gått tillväga. Sedan den dagen pratade hon och grannen inte med varandra på samma sätt längre. Utifrån vår analys visade det sig att det i detta fall var så att det saknades kommunikation mellan Amina och grannen för att kunna se vad som egentligen hände i hemma hos Amina. Det förekom heller inte någon öppen diskussion om grannen hade ett

hånleende eller ett smakligt leende, då kroppsliga reaktioner ofta kan vara mångtydliga. Amina var säker på att grannen medvetet hämtade pizza med skinka på, samtidigt har detta inte blivit bekräftat av grannen. Åsa Gustafson (2004) förklarar detta fenomen med att flyktingar strävar efter att ha kontakt med svenskar så mycket som möjligt, men att det uppstår hinder, enligt de flyktingar hon intervjuat, för att de upplever att svenskar inte är lika öppna som de själva är vana vid (Gustafson 2004: 95, 96).

Under intervjun berättade Muhammed flera gånger en berättelse som ändrade hela hans syn på vilja till att sträva efter ett bra liv i Sverige. Han berättar att han för ett år sedan, vintertid, var han på väg till jobbet då han hamnade i en konflikt med tre trafikanter. Dessa trafikanter var svenskar och en av dem hade sagt till Muhammed ”... du är inte välkommen här i Sverige, åk dit där du kommer ifrån”. Detta yttrades av en trafikant i en situation, som Muhammed beskrivit, där det inte fanns något Muhammed kunde göra då han satt fast i en snödriva och bilen bakom ville köra om men det var för smal väg. Denna kommentar förändrade allt för Muhammed som starkt poängterade att denna situation uppstått på grund av att det var två svenskar som såg att han har mörk hud och då antagligen förstod att han kommer från ett land i öst. Han menar att om han inte hade varit mörkhyad hade detta bråk aldrig uppstått. Men den mening som den svenske mannen hade sagt upprepade Muhammed flera gånger och berättade att han sedan den dagen känt sig orklös och livlös.

Ermin i sin tur berättar hur hatad han kändes sig av de äldre männen i byn där hon bodde en period innan han flyttades till nästa stad. Samtidigt kunde han förstå dem för att det hade varit en lugn by utan stölder också vidare tills Ermin och ett femtiotal andra flyktingar blev placerade och stölderna började.

”Jag kan förstå dem än idag, men jag var ju inte en av dem som hade stulit så det kändes samtidigt orättvist för det var ju inte jag som hade stulit något men jag blev så klart drabbad ändå, det spelade ingen roll för dem.”

Alla respondenter berättar att de känner att de är rädda för att inte få jobb på grund av att de har utländsk härkomst. De har även fått uppleva nedlåtande attityder, blivit utpekade, känt att de inte passar in eller blivit tillsagda att de inte passar in och allmänt inte accepterade på grund av sin härkomst och religionstillhörighet. Alla respondenter upplever att de aldrig

kommer att bli accepterade som en del av det svenska samhället och att deras barn inte kommer att bli sedda som svenskar trots att de är födda i Sverige.

Samtidigt berättar flera av respondenterna om tillfällen då de har träffat trevliga personer, som klassats som normala i samhället, och de kommer inte att glömma dem. Exempelvis Donya berättar att hon satt med en vän på bussen en dag när det kom in ett gäng ungdomar med svensk bakgrund började de att sjunga nationalsången högt och skrika negativa kommentarer om personer med utländsk bakgrund. Donya och hennes vän var de enda två med utländsk härkomst på bussen och hon berättar hur hemskt det kändes, men hon vände sig inte om och sa något ”... jag vägrade att ge dem någon uppmärksamhet annars skulle de säga värre saker”. På bussen satt det en äldre svensk kvinna som blev jätteupprörd över vad som sades och sade flera gånger åt ungdomar att sluta upp med att säga sådana saker. Donya berättar hur det värmdes i bröstet på henne när denna främmande kvinna ställde upp för henne.

Hantera sitt stigma

När en individ upplever att den är stigmatiserad är det, enligt Goffman (2007), naturligt att denna individ medvetet eller omedvetet hanterar sitt stigma på ett specifikt sätt. För detta finns det utifrån Goffman (2007) olika vägar till hantering och sättet de gör det på är högst personliga. Han tar upp olika sätt en stigmatiserad individ kan hantera sitt stigma på och konkretiserar därefter dessa (Goffman 2007: 40- 130). Respondenterna har, utifrån vår analys, visar tendenser till speciella sätt att hantera sitt stigma. Det finns variationer hos våra respondenter hantering, men även likheter.

De egna

De egna och de visa handlar om att individen ifråga avskärmar sig från sig från samhället och sig själv på grund av sitt stigma. Personen väljer att inte umgås med personer som inte har samma stigma som dem, för att de i så fall inte skulle trivas bra i den gruppen och inte känna sig förstådda. *De egna* består i grund av personer som har samma typ av stigma och där alla kan känna att de hör hemma. De är inte i behov av övriga personer i samhället utan isolerar sig och lever i en egen värld där de inte känner sig missanpassade (Goffman 2007: 28, 29).

Alla respondenter har visat tendenser att söka stöd hos *de egna*. Respondenterna har tydligt uttryckt att de mår bäst när de umgås med personer som har samma stigma och att de alla har

en grupp personer bestående av vänner och familj. När de har haft en jobbig dag där de har blivit påverkade av omgivningen på grund av sitt stigma, exempelvis någon som har fällt en elak kommentar eller liknande, tenderar dem att söka sig till *de egna* för att få förståelse. Respondenterna upplever att de inte kan få samma förståelse någon annanstans (Goffman 2007: 28, 30).

Amina är en individ som i grunden bygger upp sitt liv runt sin familj, släkt och vänner som hon fått på vägen till Sverige som även upplever sig ha ett stigma. Amina beskriver hur hon, första tiden i Sverige, tog till sig av omgivningens blickar och nedlåtande kommentarer, men att hon idag gör så gott hon kan för att undvika situationer där hennes stigma är markant. Hon har valt att lägga sin fokus på sin familj och sina släktingar för att slippa påverkas av kommentarer och blickar och menar att hon trivs så på bästa sätt. När hon umgås med sin familj och sina släktingar brukar de ofta prata om hur det känns att bo i Sverige och vilka upplevelser de har varit med om, som har resulterat i att de inte längre försöker stifta bekantskap med de som står utanför deras vänskapskretsar (Goffman 2007: 34).

Hägerström förklarar att orsaken till att det blir svårare för individer med utländsk bakgrund att skaffa svenska vänner beror på att det ofta talas om invandrare och flyktingar med negativ stämning. Begrepp som diskriminering, avvisning, missanpassning och okunnighet är vanligt förekommande i sådana sammanhang. Detta leder, enligt vår tolkning, till att den svenska normen får en föreställning av invandrare och flyktingar genom de negativt laddade begreppen. Genom att de negativt laddade begreppen blir en del av föreställningen placeras icke svenskar i en lägre kategori i samhället. Hägerström menar att det därmed inte blir lika naturligt att det finns en god kommunikation svenskar och invandrare då individerna inte befinner sig på, vad hon beskriver, samma nivå (Hägerström 2004: 127, 128).

Vidare berättar Amina att det inte bara handlar om att hon känner sig på ett annat sätt när hon umgås med *de egna* utan att hennes beteende också förändras. Hon har märkt på sig själv att hon tar mer plats i rummet när hon umgås med *de egna* i jämförelse med när hon umgås med utomstående. Hon förklarar att hon inte vågar ta plats och skäms över att säga något fel eller något dumt om hon yttrar sig bland andra och väljer därmed att vara tyst.

”Jag trivs bäst med att umgås med min familj och mina vänner som är precis som mig... jag känner mig trygg och behöver inte tänka mig för innan jag pratar, jag kan slappna av på ett helt annat sätt.”

Hon berättar vidare att hon ibland också blir trött på att umgås med *de egna* på grund av att det kan bli en alltför laddad stämning och det kan pratas för mycket om det negativa som har hänt dem, att de glömmer bort att ta upp de goda sakerna (Goffman 2007: 29, 30). Enligt vår analys av Aminas berättelse kom vi fram till att hon överlag är en positiv person som verkar försöka ta fram positiva delar med att bo i Sverige och umgås med andra än *de egna*.

Muhammed hanterar sitt stigma på liknande sätt som Amina. Han berättar hur han i början kämpade hårt för att bli en del av de normala. Han gjorde sitt bästa i skolan och på fotbollsplanen och det gick väldigt bra för honom, framförallt på fotbollsplanen. Han blev omtyckt av alla i skolan, som främst bestod av etniska svenskar. Han berättar att han kände sig glad och upprymd när han ”... fick vara en av dem”. Muhammed berättar om att han var med om en olycka och skadade sitt knä allvarligt och var tvungen att sluta spela fotboll. Han berättar hur hans vänner sakta slutade prata med honom tills det kom till den punkt där de hälsade eller ignorerade honom. Han var inte längre en del av gruppen.

”När man gör något bra åt svenskar så behandlar de en som vilken svensk som helst, men så fort man inte längre gör något bra för dem är man en ’jävla blatte’. Kolla bara på Zlatan han är plötsligt svensk när han springer på planen, men alla andra som kommer från behandlas som pest.”

När Muhammed delar med sig av sin historia går det tydligt att se att han i början av sin vistelse i Sverige var väldigt positiv och brydde sig inte om sitt stigma, men efter fotbollen och andra händelser vänder det. Han berättar hur besviken han känner sig idag och att han inte längre orkar kämpa för att vara en del av normen utan han håller sig till *de egna*. Muhammed förklarar att det är bäst att man håller sig till personer som har samma bakgrund och historia så slipper man känna sig besviken och sårad av motgångarna och känner sig även då tryggare. Elisabeth Björk Brämberg (2008) förklarar i sin avhandling att en individ med utländsk bakgrund som varit tvungen att flytta till ett annat land har förlorat mycket på vägen, men framförallt sin trygga bas. Det är en kamp att på nytt finna trygghet och den kan se olika ut i olika situationer, enligt vår tolkning av Brämberg (2008: 105- 107).

Misskrediterad och misskreditabel

Som tidigare nämnt kan ett stigma vara osynligt och synligt. Ett osynligt stigma kan i många fall döljas medan ett synligt stigma tenderar att vara svårare att dölja. Individer som har ett synligt stigma måste handskas med sitt stigma och hitta sätt att leva med det, så kallade misskrediterade situationer som Goffman (2007) kallar de för. Den största skillnaden mellan ett synligt och osynligt stigma är att det osynliga stigmat går att dölja, men svårigheten med ett dolt stigma är att det finns en risk att stigmat avslöjas. En individ som riskerar att få sin identitet avslöjad är enligt Goffmans stigmatteori misskreditabel. Genom att dölja sitt stigma, genom exempelvis en vit lögn, lyckas den misskreditabel att skapa en flytande samvaro i sociala sammanhang (Goffman 2007: 50, 51). Alla respondenter är på ett eller annat sätt misskrediterade då de alla har försökt att dölja sitt stigma på ett eller annat sätt, Cemal situation är dock annorlunda.

Cemal är den ende av våra respondenter som har både ett synligt och osynligt stigma. Cemal har på grund av upplevelser i kriget i hemlandet drabbats av svår PTSD, Posttraumatiskt stressyndrom. Detta har gjort att han inte längre kan arbeta och har sjukpensionerats. Cemal berättar att han känner sig ännu mer utsatt och rädd att om någon som inte tillhör *de egna* ska få reda på att han även lider av denna psykiska sjukdom.

”Tänk om de får reda på att jag är psykiskt sjuk, det räcker att jag inte är svensk... hur tror ni att folk kommer att titta på mig när de får reda på att jag även har PTSD? Ingen kommer bry sig om vad som gjorts att jag drabbats av det”.

Cemal berättar hur han ofta säger till personer som inte tillhör *de egna* att han brukar gå på promenad varje dag i en timme när han egentligen sitter hos en psykolog och samtalar. Han är rädd att övriga i samhället ska tänka att han ”... är ett psykiskt stort mentalfall bara för att jag sett sjuka saker i mitt hemland och sen blivit tvungen att fly en hemsak väg” och därmed inte vilja skapa umgänge med honom. Han berättar att han tycker att det är tillräckligt jobbigt att han måste stå ut med alla blickar och otrevligheter bara för att han inte har ett svenskt ursprung. Goffman (2007) menar att *de misskreditabla* främst är oroliga för de föreställningar de normala har om det dolda stigmat (Goffman 2007: 51).

Enligt vår analys av Cemals historia har vi kunnat se att Cemal är en social person som strävar efter att skapa nya kontakter, trots att han är rädd för vad dem ska tycka om honom. Cemals

upplevelser har även gjort att han upplever en dagligt stark rädsla över att bli skickad tillbaka till hemlandet, trots att han har svenskt medborgarskap. Detta är en känsla som Cemal försöker dölja från omgivningen för att inte bli sedd som onormal. Cemal är den ende bland våra respondenter som även besitter ett psykiskt stigma. Det innebär att han även har ett stigma på grund av hand PTSD som han har fått på grund av kriget i hemlandet.

Passering

Begreppet passering, som Goffman (2007) tar upp, handlar om att en individ med ett stigma skapar situationer som gör att han kan skylla sitt stigma på något annat eller skapa en situation så att stigmat inte syns (Goffman 2007: 80- 82). Alla respondenter har gjort detta vid ett eller annat tillfälle då de antingen inte orkat hantera konsekvenserna av att ha ett stigma, utan velat känna av hur det är att inte ha ett stigma. Ermin och Azra är dock de två personer som har tillämpat och tillämpar denna metod oftast.

Ermin har bland annat ringt ett samtal till en cateringfirma då han presenterat sig som Kalle och bett om prisuppgifter och övriga detaljer inför planeringen av en större tillställning. Ermin hade sedan tidigare negativa erfarenheter av att samtala med personalen på detta ställe fast hade hört att de har bra mat så han bestämde sig för att ringa dit och utge sig för att vara någon annan. Och det visade sig att han fick ett trevligare bemötande och Ermin förklarar att det inte berodde på något annat än att han utgick sig för att vara en av de normala.

Han berättar att han har gjort detta vid ett flertal tillfällen vid olika ställen. När han arbetade som telefonförsäljare ändrade han på sitt sätt att prata, sin dialekt och använde sitt andranamn, som liknar ett svenskt namn och lyckades på detta sätt, enligt Ermin, få ett bättre bemötande. Han menade att han någon månad tidigare hade använt sitt vanliga namn och vanliga sätt att prata men att han möttes av mycket motstånd. På grund av det pratade han på ett sätt men potentiella kunder och när han slutade för dagen pratade han som vanligt igen. På detta sätt fick han sitt stigma till att passera och han kunde i stunden ses som en av den svenska normen (Goffman 2007: 87).

Enligt vår tolkning av Hägerström (2004) är Ermins upplevelser inte ovanliga då relationen mellan svenskar och flyktingar är ansträngd och kategoriseringar är vanligt förekommande. Om en individ ser ut att ha ett utländskt ursprung, kommer denna person att placeras i det

facket. Då gör det ingen skillnad om personen har levt hela livet i Sverige, eller bara bott här i 6år (Hägerström 2004: 122, 123).

Azra däremot brukar säga till personer som hon inte känner att hon är adopterad och har svenska föräldrar och är uppväxt i Sverige för att "... då reagerar dem [normala] med ett oj och blir plötsligt trevliga och slutar titta lite halvkonstigt på mig, jätteskönt.". På detta sätt slipper hon tillkännage sitt faktiska stigma i stunden, trots att hon riskerar att någon i hennes närhet kan avslöja henne. Azra förklarar att det är en form av trygghet för henne och en stund att kunna andas ut, när hon kan säga till någon att hon är adopterad istället för att säga att hon är flykting från Bosnien. Hon brukar oftast använda sig av denna metod när hon är på möten, samlingpunkter eller föreläsningar där det finns en majoritet av den svenska normen. Enligt vad hon berättar kan vi tydligt se att det får henne till att vara mer avslappnad och mer öppen till att prata med folk runtomkring sig och skapa nya kontakter.

Hon berättare vidare att hon ibland brukar säga till sina arbetsgivare att hon är adopterad för att öka sina chanser att få jobbet. Azra anser att det gör en väldigt stor skillnad på att säga att hon är flykting från Bosnien och adopterad från Bosnien.

"När jag säger att jag är flykting från Bosnien blir reaktionen alltid 'åh jaha' och när jag säger att jag är adopterad från Bosnien blir reaktionen ofta 'jaså därför du kan så bra svenska'."

Gustafson (2004) tar i sin avhandling upp att flyktingar har ett stort behov av att finna trygghet i sin vardag. När tryggheten är tillgodosedd strävar de efter att göra sin familj och sina släktingar stolt på olika sätt. Genom att tala stolt om sin familj skapas det en känsla av samhörighet och acceptans inom familjen, men även i sociala sammanhang. Att inte behöva dölja och kunna dela med sig av information om sitt liv utan att vara rädd för att man har sagt för mycket är en viktig del i trygghetskänslan, men även strävan efter stolthet (Gustafson 2004: 151 – 154). Genom att Azra väljer att hitta på historier om hur hennes familj är uppbyggd låter hon sin verklighet att förvirras till att passa in i samhället. När hon gör detta minskas även, enligt vår analys, hennes självkänsla och stolthet gentemot sin familj och bakgrund. Detta trots att hon ser en vinning i att inte tala sanning genom att öka möjligheten till att få ett jobb.

Skylning

Skylning är när en individ med ett stigma tar till med åtgärder för att dölja sitt stigma eller för att göra sig av med det och på så sätt skydda sig från normens värderingar (Goffman 2007: 109, 110).

”Jag är inte lika mörk som andra afghaner [...] därför kan jag lura vissa att jag solar ibland för att jag älskar en fin solbränna.”

Så börjar Donya förklara när hon börjar berätta om vilka ursäkter hon brukar använda för att inte behöva berätta för sina patienter att hon har utländsk härkomst. Hon berättar vidare att hon börjat färga sitt hår och sina ögonbryn ljusare regelbundet så att det inte ska kunna gå att se likheter mellan henne och andra afghanska tjejer. Fast det hon anser är det viktigaste och bästa hon har gjort är att hon har ändrat sitt förnamn ”... till ett mer svenskt namn som ändå inte är helsvenskt men kan ses som svenskt.” för att hennes image ska vara mer trovärdig. Hon har även ändrat på sin dialekt så att hennes svaga brytning inte ska kunna höras. Donya menar att dessa saker har gjort att hon har lyckat få ett bra jobb och ett bra bemötande från sina patienter.

Samtidigt berättar hon att hon känner att hon lever i två världar, såsom Goffman (2007) beskriver konsekvenserna av att dölja sitt sanna jag (Goffman 2007: 90, 91). Donya berättar att hon på sin praktikplats ses som en svensk tjej, men när hon kommer hem möts hon av sin familj som ser på henne som en afghansk tjej och hon betar sig även så som förväntas av en afghansk tjej. Gustafson (2004: 115) beskriver i sin avhandling hur bosniska flyktingar upplever att det är av vikt för dem att behålla sin kultur, tro och sitt språk samtidigt som de anpassar sig till svenska samhället kulturellt och språkmässigt. Detta går, enligt vår analys, även att koppla till Minoos familjesituation. På jobbet strävar Donya efter att anpassa sig till den svenska kulturen och de svenska normerna, fast när hon kommer hem anpassar hon sig till den afghanska kulturen. Donya berättar att hon använder andra ordval och sätt att uttrycka sig genom kroppsspråket när hon kommer hem. Vidare berättar hon att hon pratar på sitt hemspråk hemma och låter de äldre att tala innan hon säger något, då detta är en del av deras kultur. Donya upplever det som en viktig del i hennes liv, att inte glömma bort sin egen kultur och veta hur hon bör bete sig gentemot folk från hennes hemland, då detta är ett tecken på respekt mot gästen och henne familj.

” ... det gör mig, min familj och våra gäster glada. Jag förlorar inget på det så varför ska jag inte kunna behålla vårt sätt att vara, jag betar mig ju som en svensk på jobbet och stan det räcker.”

Donya berättar i slutet av sin historia att hon har valt att förändra sig själv och försöka vara så lik den svenska normen som möjligt och bortse från hårda ord. Hon berättar vidare att hon vid flera tillfällen har försökt att stå upp för sig själv och gått emot när hon känt sig orättvist behandlad, men har då mötts av tystande kommentarer. Alinia (2006) tar upp att det är vanligt förekommande att flyktingars känslor tystnas ner och minskas genom att argument som i grund och botten handlar om att flyktingen ifråga reagerar för starkt eller tar åt sig för mycket, i situationer där denne känt sig negativt behandlad på grund av sitt stigma. Konsekvenserna av att individens känslor minimeras leder i många fall, enligt vår tolkning av Alinia (2006), till att den som upplevt känslan börjar ifrågasätta sig själv och sina tankar. När personen börjar ifrågasätta sig själv leder detta ofta till att denne försöker förneka negativa känslor som dyker upp i laddade situationer för att slippa en ytterligare förolämpning genom att inte bli trodd eller lyssnad på (Alinia 2006: 71, 72).

Slutsatser

Historierna kan göras många och upprepande gällande flyktingars upplevelser kopplat till sitt stigma. Av all hämtad litteratur och alla intervjuade respondenter fanns det flera berättelser om liknande situation och känslor i samband med dessa.

På grund av sitt utseende, karaktärsdrag och etniska tillhörighet har våra sex respondenter fått ett stigma placerat på sig och genom detta blivit utstötta från det normativa samhället. Utan respondenternas möjlighet att välja eller påverka har de blivit påkastade en identitet baserad på generella uppfattningen och på så sätt blivit behandlade utifrån den. Den generella uppfattningen är i majoritet kopplad till negativt laddade begrepp så som svartskallar, obehöriga, missanpassade, kriminella, farliga med mera. Begrepp som dessa cirkulerar runt matbord lika mycket som de gör i media och appliceras sedan i mötet mellan de normala och de stigmatiserade.

Väldigt kortfattat så upplever sig flyktingar, i detta fall våra sex respondenter, som en grupp utanför samhället. Känslor av utanförskap gör sig starkt medvetande samt avsaknaden av en gemenskap med den svenska normen. Respondenterna har alla vid flera tillfällen sökt sig till att skapa kontakter med den svenska normen, bland annat i form av grannar och skolkamrater, fast har då blivit nekade. Konsekvenserna av alla motgångar i dessa sammanhang har fått nästan alla respondenter att ge upp i strävan att bli accepterad av svenska samhället utan de har istället sökt stöd hos *de egna* där de kan känna samhörighet och trygghet. Respondenterna uppger att de inte har haft större val än att söka sig till *de egna* för att inte hamna i total social isolering.

Genom att söka sig till *de egna* lyckas flyktingarna att hantera sitt stigma så att det, i möten med den kända gruppen, inte blir ett laddat ämne utan snarare en självklarhet. En av respondenterna har valt att gå steget längre och försökt förändra sitt fysiska utseende samt röst för att inte bli kännetecknad som en flykting eller invandrare. Enligt Goffman (2007) en hanteringsmetod som kallas för skylning. På jobbet strävar hon efter att bli accepterad som en del av normen och när hon kommer hem strävar hon efter att bli accepterad av *de egna* trots hennes förändringar för att passa in i normen.

För att hjälpa flyktingar att inte bära på ett stigma själva är det viktigt att känna till hur de faktiskt upplever att de blir påverkade. Samtidigt som det är av stor vikt att även ta reda på hur de har lärt sig att leva med sitt stigma.

Avslutande diskussion

När vår uppsatsresa började hade vi tusen frågor och ville ha svar på allt. Vi ville veta allt från a till ö om flyktingar och vägrade att begränsa oss. Så vi begav oss ut och började söka information om flyktingar och deras liv och översvämmades av information, som vi tappert försökte ta oss igenom. Tills vi accepterade verkligheten för vad den är och insåg att det vore omöjligt för oss att ta del av allt som skrivits om flyktingar då det är så oerhört mycket och ett oerhört laddat ämne. Efter samtal med vår handledare lyckades vi slutligen att avgränsa oss och omfamna ett flyktingperspektiv.

Vi kände att vi från första början visste på ett ungefär hur flyktingar lever och blir utsatta i samhället, men vi ville veta mer om det. Vi ville inte låta våra generella uppfattningar om den svenska normen och de stigmatiserade att styra oss i vårt arbete utan bestämde oss för att gå in med ett tomt sinne, vilket vi måste erkänna varit en utmaning. Vi stämde möte med våra respondenter och kände oss taggade inför vårt lilla äventyr.

Intervjuerna öppnade ögonen för så många saker vi redan känt till från tidigare och gjorde det svårt för oss att hålla oss neutrala i vårt skrivande, men vi känner trots detta att vi lyckats få arbetet att genomsyra en neutralitet. Även om fokus ligger på flyktingperspektivet och inte alls på den svenska normens perspektiv. Vi fick höra om hemska upplevelser som våra respondenter varit med om, såsom krigsupplevelser, död och tortyr var inte ovanliga erfarenheter. Vissa upplevelser respondenterna har haft var så känsliga och intensiva att respondenterna själva valt att inte berätta om dem. Att förtrycka tankarna om vad de har sett, berättar flera av dem, gör att de klarar av dagen bättre annars kanske de hade hamnat i svåra depressioner, vilket några av dem har erfarenheter av.

Tankarna snurrade runt i vårt huvud och rättvisor och orättvisor var ämnen som vi ofta berörde när vi öppet diskuterade materialet vi tagit del av. Var det verkligen rätt att människor som redan varit så utsatta i sitt liv och på grund av det sökt sig till ett annat land för ett bättre liv ändå blev illa behandlade? Nej självklart inte, är vårt svar, men detta är ingen självklarhet för alla. Vi träffade flyktingar som har blivit smutskastade, kränkta, nedtryckta, besvikna, ensamma och oförstådda. Deras gemensamma strävan var att bli en del av samhället, på så sätt som det diskuteras i media, vikten av integration, samtidigt som de stöter på motgångar från samhället som gör det näst intill omöjligt för dem. De får inte chansen att ta ett halvt steg in i det normativa samhället, trots att det är detta som begärs av dem. Historierna om hur hoppet försvunnit och kämparglöden slocknat var många och lika känsliga varje gång.

Om man är flykting löper man risk att bli stigmatiserad när man flyr till ett annat land. Att ha ett stigma för med sig konsekvenser oavsett om stigmat beror på att man är flykting eller har ett amputerat ben. Att inte tillhöra normen på samhällsnivå kan kopplas till amerikanska teenage-filmer som utspelar sig på en skolgård. I dessa filmer presenteras alltid en grupp ungdomar som refereras till som de coola och sedan har vi andra sidan, gruppmedlemmarna som avviker sig från de coolas livssätt eller likande, töntarna. De så kallade töntarna avviker extra markant och blir då, i dessa filmer, mobbade, utfrysade och nedvärderade. Denna parallell

går att dra till vissa flyktingars levandssätt. De skiljer sig, för det mesta, från normen och blir då stämplade och på grund av detta behandlade på ett sätt som inte är lika vanligt om det vore någon i normen.

Den slutgiltiga frågan blir då; vad kan man göra för att förändra situationen? Efter flera timmars och dagars diskussioner kom vi fram till att det bästa man kan göra är att försöka förändra den generella uppfattningen om flyktingar, snarare än att se vad flyktingar kan göra åt sitt stigma. Vi är helt överrens om att deras stigma är något bestående och oförändringbart, därmed har vi sett utanför den ramen.

Skapelsen av ett stigma skapas i grund hos normens generella förväntningar. Då är det där även förändringen måste börja. Genom att förändra den generella förväntningen kan man minska spänningarna mellan de stigmatiserade och de normala. Ett första steg i förändringen kan vara att sträva efter att använda positivt laddade begrepp kopplade till flyktingar snarare än att tjata om de negativa begreppen och vad man sak göra åt dem. Gör inget åt dem, är vad vi uppmanar. Byta istället ut dem mot nya begrepp som är mer välkommande och öppna.

Vi må vara drömmare men vi är inte naiva. Vi förstår att detta inte är något som händer över en natt utan kräver tid och energi från alla delaktiga. Men vi måste göra något och då kan det vara en början att åtminstone börja tänka i nya banor.

Uppsatsen har gett oss mycket kunskap som varit både bekräftande och avvisande av vilka föreställningar vi hade. Det har även gett oss en kämparglöd som våra respondenter förlorat, men som vi vill återuppta. Vi har haft dagar då vi varit helt utmattade och trötta på allt vad uppsatsen heter, men i slutändan har allt slit varit absolut värt det. Vi fick ju vår glöd tillbaka, vad mer kan vi begära.

Referenslista

Alinia, M. (2006) *Invandraren, förorten och maktens rumsliga förankring*. Ur SOU 2006:73, *Den segregerade integrationen – Om social sammanhållning och dess hinder*. Stockholm: Statens offentliga utredningar

Andersson, G. & Swärd, H. (2008) ”Etiska reflektioner”. I Anna Meuwisse, Hans Swärd, Rosmari Eliasson-Lappalainen & Katarina Jacobsson (red.): *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur & Kultur

Bruchfeld, S. & Levine, P. A. (1998) ”... om detta må ni berätta... – En bok om Förintelsen i Europa 1933-1945” Stockholm: Regeringskansliet

< <http://www.levandehistoria.se/documents/boken/svenska.pdf> > (Hämtad 2011-12-01)

Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Brämberg, B. E. (2008) *Att vara invandrare och patient i Sverige – ett individorienterat perspektiv*. Växjö: University press

Daun, Å. (2005) *Svensk mentalitet*. Stockholm: Alfabet Maxima

Davidsson, T. (2009) *Utanförskapelsen – En diskursanalys av hur begreppet utanförskap artikulerades i den svenska riksdagsdebatten 2003-2006*. Göteborg: Sociala institutionen, Univ.

Goffman, E. (2007) *Stigma – Den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag

Gustafson, Å. (2004) *Sköra livsmönster – Om integrations- och normaliseringsprocesser bland bosniska flyktingar*. Umeå: Sociologiska institutionen, Univ.

Hägerström, J. (2004) *Vi och dom och alla dom andra på Komvux – etnicitet, genus och klass i samspel*. Stockholm: Media-tryck

Migrationsverket, (2011a) ”Vem kan bli uttagen som kvotflykting?” 2011-11-01
<<http://www.migrationsverket.se/info/3392.html>> (Hämtad 2012-01-22)

Migrationsverket, (2011b) ”Frågor och svar” 2011-11-11
<<http://www.migrationsverket.se/info/601.html>> (Hämtad 2012-01-22)

Migrationsverket, (2012) ”Den svenska flyktingkvoten” (2012-01-11)
<<http://www.migrationsverket.se/info/495.html>> (Hämtad 2012-01-22)

Regeringskansliet (2000) ”Begreppet invandrare - användningen i myndigheters verksamhet”
< <http://www.regeringen.se/content/1/c4/18/78/6e54e14b.pdf> > (Hämtad 2012-02-01)

Sohlberg, P. (2006) ”Teorier och kunskapsbildning i socialt arbete”. I Björn Blom, Stefan Morén & Lennart Nygren (red.): *Kunskap i socialt arbete – om villkor, processer och användning*. Stockholm: Natur & Kultur

Spännar, C. (2001) *Med främmande bagage – Tankar och erfarenheter hos unga människor med ursprung i annan kultur eller Det postmoderna främlingskapet*. Lund :Sociologiska institutionen, Univ.

UNHCR.(2012) ”Flyktingars rättigheter” 2012-02-23.
<http://www.humanrights.gov.se/extra/pod/?id=12&module_instance=3&action=pod_show>
(Hämtad 2012-01-22)

UNHCR (2010) ”Globala trender 2010”
<<http://www.unhcr.se/se/kunskapsbank/statistik/global-trends-2010.html> > (Hämtad 2012-01-22)

Bilaga 1, introduktionsbrev

Hej

Vi heter Ayse Gültekin och Roksana Jönsson och vi studerar på Socialhögskolan vid Lunds universitet. Under hösten skriver vi vår C-uppsats i socialt arbete, men inriktig på flyktingar.

Syftet med vår uppsats är att ta reda på vilka upplevelser en person med flyktingbakgrund har haft i sitt liv. Vi vill även se om det förekommer någon stigmatisering på grund av flyktingkapet och då även hur denna hanteras av flyktingen. För att kunna göra detta behöver vi Er hjälp. Vi skulle vilja samtala med Er i cirka 60 minuter kring vilka upplevelser Ni har från hemlandet och livet i Sverige.

Vår avsikt är att genomföra 6 intervjuer med både män och kvinnor och sedan ska dessa sammanställas i en rapport. Urvalet baseras på att Ni har/har haft flyktingstatus och var ungdom vid flykten.

Vi vill göra klart och tydligt att Ert deltagande är helt anonymt och ingen information om Er som individ kommer att redovisas, varken för Era bekanta eller våra kretsar. Intervjuerna kommer att genomföras på överenskommen tid och plats.

Är du intresserad av att delta i studien eller har du frågor om studien, kontaktar du oss på telefon 0762- 65 86 32 eller 0733- 34 94 31 eller per e-post Roksana.Jonsson.401@student.lu.se

Med vänliga hälsningar

Ayse Gültekin & Roksana Jönsson

INTERVJUMALL UTIFRÅN TEMAN

BAKGRUND

- I vilket land föddes du?
- Hur gammal är du?
- Vilken stad bor du i?

LIVET I HEMLANDET

- Varför flydde ni?
- Hur flydde ni?

LIVET I SVERIGE

- I vilka städer i Sverige har du bott i?
- Var det någon stad du trivdes bättre eller sämre i?
- Vilken sysselsättning har du?

FRAMTIDEN

- Hur ser du på din framtid?
- Hade du kunnat tänka dig att flytta tillbaka till hemlandet?